

Najnovija praksa Evropskog suda za ljudska prava u pogledu zaštite ličnih podataka i povezanim pitanjima

► Pripremile: Catharina Harby i Florence Powell, AIRE Centar

Odluka u predmetu *Boris Antonov Mitov i drugi protiv Bugarske*

(Predstavka broj 80857/17)

Usvojena 28. februara 2023. godine

Činjenice i odluka

Predstavku je podnijelo osam bugarskih novinara iz više medijskih kuća koji su se specijalizovali za izvještavanje o pitanjima u vezi sa pravosuđem. U oktobru 2016. godine podnosioci predstavke su podnijeli zahtjev za sudsku reviziju internih pravila o anonimizaciji sudskih odluka koja je nedavno propisao predsjednik Vrhovnog upravnog suda (VUS). Zahtjev je podnesen nakon postupka pred Komisijom za zaštitu ličnih podataka povodom pritužbi dvaju lica da je VUS nezakonito obradio njihove lične podatke. Komisija je izrekla novčanu kaznu VUS-u i naložila mu da usaglasi sve spise koji su objavljeni u njegovoj Internet-bazi sudske prakse i koji sadrže lične podatke lica sa propisima o zaštiti ličnih podataka. Stoga je pravilima koja je propisao predsjednik VUS-a bilo predviđeno

zatamnjivanje ličnih podataka u svim spisima objavljenim u onlajn bazi VUS-a.

Podnosioci predstavke su podnijeli zahtjev za sudsku reviziju pravila br. 1, 2 i 3. U pravilu broj 1 bile su navedene vrste spisa koji mogu biti objavljeni u Internet-bazi pod uslovom da su svi lični podaci u njima zatamnjeni. U pravilu broj 2 je bilo navedeno 13 kategorija „ličnih podataka“ koje je trebalo zatamniti u tim spisima, a pravilom broj 3 bilo je zabranjeno da se objavljuju skenirani spisi predmeta koji sadrže lične podatke, budući da se oni ne mogu anonimizovati zatamnjivanjem. Podnosioci predstavke su posebno bili zabrinuti zbog toga što pravilima nije bilo predviđeno onlajn objavljivanje osporavanih upravnih odluka ili zahtjeva za sudsku reviziju. Pored toga, žalili su se da podaci koji podliježu zatamnjivanju prema pravilu broj 2 nisu lični podaci, ili da su preširoko definisani da bi bili lični podaci u svim predmetima. U februaru 2017. godine Gradski upravni sud u Sofiji proglasio je neprihvatljivim dva zahtjeva koje su podnijeli podnosioci predstavke. Iako su podnosioci predstavke izjavili žalbu na tu odluku, u maju 2018. godine VUS je potvrdio odluku nižeg suda.

U novembru 2017. godine stupio je na snagu amandman na član 64. stav 1. Zakona o sudovima iz 2007. godine kojim je uvedeno pravilo o odloženom objavljivanju. Stavom 1. člana 64. prvobitno je bilo propisano da se objavljuju sve sudske odluke na internetskoj stranici relevantnog suda na kvartalnom nivou; godine 2009. je usvojen amandman na tu odredbu kojim je bilo propisano da se te odluke objavljuju onlajn odmah po njihovom izricanju. Pravilom o odloženom objavljivanju predviđen je izuzetak: sudske odluke u krivičnim predmetima kojima se neko osuđuje ili kažnjava, ili kojima se potvrđuju osude i kazne mogu se objaviti onlajn tek kada organi gonjenja obavijeste relevantni sud da su preduzeti koraci za njihovo izvršenje. Podnosioci predstavke su se žalili da su pravila o anonimizaciji koja je propisao predsjednik VUS-a u septembru 2016. godine i amandman na Zakon o sudovima iz novembra 2017. godine kojim je stupilo na snagu pravilo o odloženom objavljivanju protivni pravima zajemčenim članom 10. EKLJP.

Sud je prvo razmotrio prihvatljivost pritužbe o pravilima koja je propisao predsjednik VUS-a 2016. godine. Naglasio je da se pitanje povrede prava na pristup informacijama koje posjeduju javne vlasti iz člana 10. može otvoriti ili nakon sudskog naloga (što u ovom predmetu nije slučaj), ili ako pristup tim informacijama ima ključni značaj za realizaciju prava na slobodu izražavanja. Sud je zaključio da u ovom predmetu nije ispunjen nijedan od sljedećih kriterijuma koje je razvio u svojoj sudskoj praksi za utvrđivanje tog praga: (a) cilj podnošenja zahtjeva za pristup informacijama, (b) priroda informacija koje se zahtijevaju, (c) konkretna uloga lica koje zahtijeva informacije u njihovom „prijemu i saopštavanju“ javnosti i (d) da li su informacije spremne i dostupne. Te kriterijume treba ocijeniti u svjetlu konkretnih okolnosti svakog predmeta posebno.

Sud je konstatovao da se pritužba podnosioca predstavke nije odnosila na konkretne informacije, ili na definisanu kategoriju

informacija koje posjeduju javne vlasti, već se zasnivala na čisto apstraktnom pitanju nemogućnosti pristupanja svim skeniranim spisima predmeta dostupnim u bazi VUS-a i anonimizovanim dijelovima svih njegovih presuda i odluka. Podnosioci predstavke su tvrdili da su sve informacije u javnom interesu. Iako se nije dovodila u pitanje uloga „javnih pasa čuvara“ podnosioca predstavke, moglo bi se reći da neki od dokumenata i informacija o kojima se radi jesu u javnom interesu, a da drugi to nisu. Prema ustaljenoj praksi Suda, podnosilac predstavke ne može da se žali apstraktno na ograničenje pristupa informacijama, a opšte izjave o tome zašto bi određene vrste informacija koje posjeduju vlasti trebalo da budu dostupne nisu dovoljne da bi se primijenila zaštita člana 10. Budući da nisu postojale konkretne informacije kojima podnosioci predstavke nisu imali pristupa, nije se moglo reći da je omogućavanje pristupa tim informacijama imalo ključni značaj za ostvarivanje njihovog prava na slobodu izražavanja. Dakle, član 10. ne može da važi i ne važi u ovom predmetu budući da ne postoje nikakve konkretne okolnosti na koje je trebalo primijeniti navedene kriterijume, te izvesti zaključak da informacije na čiju su se nedostupnost žalili podnosioci predstavke zaista imaju ključni značaj za ostvarenje njihovog prava na slobodu izražavanja. Sud je, stoga, odbio pritužbu, jer nije saglasna *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

Kada je riječ o drugoj pritužbi podnosioca predstavke o pravilu o odloženom objavljivanju određenih presuda u krivičnim predmetima, Sud je ponovio stav da se član 10. ne može primijeniti, jer se ne može utvrditi da informacije kojima su podnosioci predstavke tražili pristup imaju ključni značaj za ostvarenje njihovog prava na slobodu izražavanja. Sud je, stoga, utvrdio da član 10. ne važi ni u pogledu te pritužbe, te ju je odbio, jer nije saglasna *ratione materiae* sa odredbama Konvencije. Zbog toga, Sud je proglasio predstavku neprihvatljivom i odbacio je.

Presuda u predmetu *Haščák protiv Slovačke*

(Predstavke br. 58359/12, 27787/16 i 67667/16)

Izrečena 23. juna 2022. godine

Činjenice i odluka

Tri predstavke su se odnosile na razne činjenice u vezi sa operacijom tajnog nadzora osumnjičenih u predmetu javne korupcije koju je Slovačka obavještajna služba (SOS) provodila tokom 2005. i 2006. godine a na osnovu dvaju rješenja Regionalnog suda u Bratislavi (RSB) koji je odobrio tajni nadzor. Tajni nadzor je proveden radi praćenja privatnih aktivnosti Zoltána Varge i neimenovanog saradnika, a podnosilac predstavke je tvrdio da je to lice bio on. Javnost je upoznata sa postojanjem te operacije pod šifrom „Gorila“ 2011. godine, kada je dio materijala, navodno, u vezi sa operacijom anonimno objavljen na Internetu.

Ustavni sud Slovačke je izrekao presudu u korist Zoltána Varge 2012. godine i ukinuo prvobitna rješenja RSB zbog propusta u istrazi. Primarni materijal prikupljen tokom tajnog nadzora je već, navodno, bio obrisan 2008. godine, ali je SOS zadržala izvedeni materijal, koji su mogli da čine rezimei, bilješke i analitički dokumenti, a za koji je Ustavni sud utvrdio da nije nadležan. Prema zakonu, tom izvedenom materijalu je imao pristup samo nadležni sud.

Kada je materijal iz istrage „Gorila“ anonimno objavljen na Internetu 2011. godine, podnosilac predstavke je utvrdio da se njegovo ime u tom materijalu spominje više od 800 puta. Podnosilac predstavke je podnio zahtjeve raznim državnim organima da obrišu sav materijal u vezi sa istragom, ali ti zahtjevi nisu urodili plodom, jer nijedan organ nije bio hijerarhijski nadređen SOS-u. Nekoliko mjeseci kasnije ministar unutrašnjih poslova je obavijestio javnost da SOS, zapravo, i dalje vodi istragu „Gorila“ i da je potvrđeno da neki od materijala objavljenih na Internetu potječu iz te istrage. Država je u više navrata obavještavala javnost o toku aktuelne

istrage o javnoj korupciji. Protiv podnosioca predstavke formalno nije podignuta optužnica. Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 6. (prava na pravično suđenje) i člana 8. (prava na poštovanje privatnog života), jer nisu postojali djelotvorni nadzor i kontrola nad provođenjem dvaju rješenja o tajnom nadzoru. Naime, važeći okvir nije pružao nikakvu zaštitu pojedincima koji su nasumice bili pogođeni mjerama tajnog nadzora i interna pravila o čuvanju obavještajnog materijala nisu bila adekvatna.

Kada je riječ o obimu predmeta, Sud je konstatovao da se podnosilac predstavke nije žalio na „curenje informacija“ od SOS-a, niti na praktični i procesni status audio-snimka koji su istražitelji pribavili 2018. godine. Nije bilo sporno da je podnosilac predstavke bio podvrgnut tajnom nadzoru na osnovu dvaju rješenja i da su SOS i RSB u vrijeme presude Suda i dalje posjedovali različite materijale pribavljene na taj način od kojih se bar dio odnosio na njega. Sud je utvrdio da izvršenje rješenja i zadržavanje prikupljenog materijala predstavljaju zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života u smislu stava 1. člana 8.

Da bi utvrdio da li je zadiranje predstavljalo povredu člana 8. Konvencije, Sud je morao da ispita da li je ono bilo „u skladu sa zakonom“, da li je težilo ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva definisanih u drugom stavu tog člana, kao i da li je bilo „neophodno u demokratskom društvu“ radi ostvarenja tih ciljeva. Da bi neki zakon bio u skladu sa vladavinom prava, on mora da pruža određeni stepen pravne zaštite od proizvoljnog zadiranja u prava zajemčena članom 8. od organa javne vlasti. Opasnost od proizvoljnosti je očigledna kada je vršenje izvršne vlasti tajno. Budući da primjena mjera tajnog nadzora u praksi ne podliježe kontroli lica na koje se odnose ili šire javnosti, u zakonu mora da bude dovoljno jasno propisan obim svake takve diskrecije povjerene nadležnim organima i način njene primjene, imajući u vidu legitimni cilj mjere o kojoj je riječ, kako bi pojedinac imao adekvatnu zaštitu

od proizvoljnog zadiranja, ili neograničenog vršenja izvršne vlasti.

Kada je riječ o izvršenju sudskih rješenja, Sud je utvrdio da, s obzirom na nedovoljno jasna važeća pravila o nadležnosti i nepostojanje postupaka za primjenu postojećih pravila i greške u njihovoj primjeni (te manjkavosti je utvrdio Ustavni sud, koji ih je pripisao RSB, sudu koji je izdao rješenja), SOS je prilikom izvršenja rješenja praktično uživala diskreciju koja je bila jednaka neograničenim ovlaštenjima, koja nisu bila propraćena određenom mjerom zaštite od proizvoljnog zadiranja. To znači da izvršenje rješenja nije bilo „u skladu sa zakonom“ u smislu člana 8. stav 2. Konvencije. Situaciju u ovom predmetu dodatno su pogoršala dva faktora. Prvo, nije bilo naznaka da se rješenje iz 2005. godine, zapravo, odnosilo na podnosioca predstavke, što je vodilo ka mogućnosti da je slučajno obuhvaćen tajnim nadzorom organa javne vlasti. Drugo, u važećem pravnom okviru postojala je kontinuirana fundamentalna neizvjesnost u pogledu praktičnog i procesnog statusa navodno „procurjelog primarnog materijala“ pribavljenog izvršenjem dvaju rješenja.

Kada je riječ o čuvanju izvedenog materijala pribavljenog izvršenjem dvaju rješenja, Sud je ponovo utvrdio da čuvanje tog izvedenog materijala nije bilo „u skladu sa zakonom“, jer je čuvanje tog materijala bilo uređeno pravilima o povjerljivosti koje je SOS i usvojila i primjenjivala pri čemu nije postojao nijedan element spoljne kontrole. Ta pravila nisu bila dostupna i nisu pružala podnosiocu predstavke nikakvu zaštitu od proizvoljnog zadiranja u pravo na poštovanje njegovog privatnog života.

Sud je zaključio da je povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života podnosioca predstavke zajamčeno članom 8.

Kada je riječ o pritužbi podnosioca predstavke o povredi člana 6, Sud je utvrdio da podnositelj predstavke nije doveden u položaj lica optuženog za krivično djelo ni zbog spornih javnih izvjava, niti

zbog drugih okolnosti na koje je ukazao. Stoga je zaključio da ta pritužba podnosioca predstavke nije spojiva sa Konvencijom *ratione materiae*.

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 9.750 eura na ime nematerijalne štete.

Presuda Velikog vijeća u predmetu *Hurbain protiv Belgije*

(Predstavka broj 57292/16)

Izrečena 4. jula 2023. godine

Činjenice i odluka

Predstavku je podnio izdavač belgijskog dnevnog lista *Le Soir*. U štampanom izdanju tog dnevnika je 1994. godine objavljen članak o nekoliko saobraćajnih nezgoda, uključujući jednu koja je kao posljedicu imala smrt dvoje ljudi, a troje ljudi je povrijeđeno. U članku je navedeno puno ime i prezime vozača koji je prouzrokovao nezgodu (u daljem tekstu: G.). G. je 2000. godine osuđen. Kaznu je odslužio i rehabilitovan je 2006. godine. Godine 2008. *Le Soir* je na svojoj Internet-stranici postavio elektronsku verziju svoje arhive, uključujući i navedeni članak. G. je 2010. godine podnio zahtjev ovom dnevnom listu da ukloni članak iz elektronske arhive, ili da ga bar anonimizuje, što je dnevnik odbio da učini. U zahtjevu G. je spomenuo da je po profesiji ljekar i da se članak pojavljuje među rezultatima kada se njegovo ime i prezime ukucaju u programe za pretraživanje. Kasnije je G. podnio tužbu protiv podnosioca predstavke, koji je bio urednik dnevnog lista, tražeći da anonimizuje članak. Pozivao se na pravo na privatni život koje, prema belgijskom pravu, obuhvata i „pravo na zaborav“.

Belgijski prvostepeni sud je potvrdio sve zahtjeve G. 2013. godine, a prvostepenu odluku je potvrdio Apelacioni sud u Liježu 2014. godine. Kasacioni sud je odbio žalbu podnosioca predstavke 2016. godine. Domaći sudovi su izdali naloge podnosiocu predstavke da anonimizuje članak.

Podnosilac predstavke se žalio da su građanske presude kojima mu se nalaže da anonimizuje arhiviranu verziju članka protivne njegovom pravu zajemčenom članom 10. Konvencije.

Sud je, prvo, konstatovao da nije sporno to da je nalog za anonimizaciju predstavljao zadiranje u član 10. i da je to zadiranje bilo u skladu sa zakonom. Strane u postupku nisu sporile da je zadiranje težilo ostvarenju legitimnog cilja, konkretno, prava G. na poštovanje njegovog privatnog života zajemčenog članom 8. Sud je, stoga, ispitao da li je zadiranje neophodno u demokratskom društvu.

Sud je zanimala samo kontinuirana dostupnost informacija na Internetu, a ne prvobitno objavljivanje članka. Objavljivanje originalnog članka u štampanom izdanju bilo je zakonito i on nije bio klevetnički.

Sud je ponovio stavove koje je usvojio ranije u praksi o značaju slobode izražavanja i ulozi štampe, koja obuhvata čuvanje novinske arhive. Internet/digitalne arhive značajno doprinose čuvanju vijesti i informacija i njihovoj javnoj dostupnosti, a predstavljaju i dragocjen izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja. Sud je smatrao da integritet digitalne arhive štampe treba da bude vodeće načelo u temelju svakog zahtjeva za uklanjanje ili mijenjanje cijelog ili dijela arhiviranog članka, naročito ako zakonitost članka nikad nije dovedena u pitanje.

Kada je riječ o „pravu na zaborav“, Sud je priznao da lice koje je predmet onlajn članka može imati interes da se izbrišu ili izmijene informacije u članku, ili da se ograniči pristup tim informacijama. Lične informacije koje se nalaze na Internetu neko vrijeme mogu imati dalekosežne negativne efekte, npr. na javno mnijenje, ili kada se lice prijavljuje za posao. U praksi Suda „pravo na zaborav“ je povezano sa članom 8, konkretno sa pravom na ugled.

Ono ne predstavlja samostalno pravo prema Konvenciji i obuhvaćeno je članom 8. samo u određenim situacijama i u pogledu određenih informacija.

Sud je, takođe, razmotrio širu sudsku praksu o „pravu na zaborav“, uključujući praksu u nacionalnim pravnim sistemima i pravu Evropske unije (EU). Kada je riječ o pravu EU, Sud je ukazao na odluke Suda pravde Evropske unije u predmetu *Google Španija*^[1] i kasnijim predmetima o „pravu na zaborav“, konkretno o operacijama koje vrši neki program za pretraživanje. Između ostalog je ukazao na to da je presudom u predmetu *Google Španija* istaknut značaj zaštite ličnih podataka, efekat kontinuirane dostupnosti podataka na Internetu na privatni život nekog lica i pojačavajući efekat programa za pretraživanje, kao i različitih faktora koji se mogu odnositi na zahtjeve upućene operaterima programa za pretraživanje, ali ne i izdavaču Internet-stranice.

S obzirom na činjenicu da se ovaj predmet odnosi na elektronski arhivirani članak, a ne na njegovo prvobitno objavljivanje, moraju se prilagoditi kriterijumi koji su ranije razvijeni za rješavanje sukoba između prava zajemčenih čl. 10. i 8. U kontekstu zahtjeva za izmjenu novinarskog sadržaja koji je arhiviran na Internetu potrebno je imati u vidu sljedeće kriterijume: „i) prirodu arhiviranih informacija, (ii) protek vremena od događaja i od prvobitnog i onlajn objavljivanja, (iii) aktuelno interesovanje za informacije, (iv) da li je lice koje smatra da ima 'pravo na zaborav' poznato i njegovo ponašanje nakon događaja, (v) negativne reperkusije kontinuirane dostupnosti informacija na Internetu, (vi) stepen dostupnosti informacija u digitalnoj arhivi i (vii) efekat mjere na slobodu izražavanja i, preciznije, na slobodu štampe.“ Sud je, takođe, napomenuo da programi za pretraživanje i Internet-stranica izdavača podrazumijevaju različite oblike obrade. Lica na koja se podaci odnose nisu obavezna da

[1] Google Spain SL and Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González (presuda izrečena 13. maja 2014, C-131/12, EU:C:2014:317).

kontaktiraju sa Internet-stranicom da bi mogla da ostvaruju svoja prava u vezi sa programima za pretraživanja i obrnuto.

Kada je riječ o ovom predmetu, Sud je napomenuo da je Apelacioni sud u Liježu u obrazloženju svoje odluke uzeo u obzir nekoliko kriterijuma. Sudu bi morali da budu predočeni jaki razlozi da stavove domaćeg suda zamijeni vlastitim stavovima ako je ocjena domaćeg suda u skladu sa (već navedenim) kriterijumima koje je Sud utvrdio, a tokom čije se primjene u obzir moraju uzeti i posebne karakteristike predmeta u vezi sa mijenjanjem onlajn arhiva.

Kada je riječ o prirodi arhiviranih informacija, Sud je ukazao na to da informacije o osobi o kojoj se radi predstavljaju važan aspekt novinskih članaka o krivičnom postupku. U ovom predmetu Sud se složio sa zaključcima Apelacionog suda u Liježu da su informacije objavljene u članku imale sudski karakter. Međutim, Sud je smatrao da se te činjenice ne odnose na kategoriju krivičnih djela čiji se značaj ne mijenja protekom vremena zbog njihove težine. Događaji nisu privukli veliku pažnju javnosti, a članak o kojem je riječ predstavljao je jedini medijski napis o njemu.

Kada je riječ o vremenu koje je proteklo od događaja i od prvobitnog i onlajn objavljivanja članka, u ovom predmetu prošlo je 16 godina od prvobitnog objavljivanja članka i prvog zahtjeva za anonimizaciju. G. je rehabilitovan 2006. godine i imao je legitimni interes da se reintegriše u društvo.

Kada je riječ o aktuelnom interesovanju za informacije, Sud nije vidio nikakav razlog da dovede u pitanje obrazloženu ocjenu Apelacionog suda u Liježu da članak daje samo statistički doprinos javnoj raspravi o bezbjednosti saobraćaja i da nema nikakav istorijski značaj, budući da nije bilo ni tvrdnji, ni dokaza da je novinska priča, premda tragična, izazvala posebnu zabrinutost javnosti.

Sud je ukazao na značaj kriterijuma koji se odnosi na to da li je lice koje tvrdi da ima „pravo

na zaborav“ poznato i kako se ponašalo poslije događaja. U ovom predmetu Apelacioni sud u Liježu je konstatovao da G. ne vrši nijednu javnu funkciju, a smatrao je da činjenica da je on doktor ne opravdava njegovu kontinuiranu identifikaciju u članku. G. nije javna ličnost, predmet nikad nije privukao veliku pažnju javnosti i ništa ne ukazuje na to da je G. pokušao da razglasi situaciju u kojoj se našao. Naprotiv, G. je svojim cjelokupnim ponašanjem iskazivao želju da ostane van medijskih reflektora.

Kada je riječ o negativnim reperkusijama kontinuirane dostupnosti informacija na Internetu, Apelacioni sud u Liježu je konstatovao da se članak pojavljivao prilikom pretraživanja imena i prezimena G. u programima za pretraživanje. Time su saznanja o osudi G. bila lako dostupna širokoj javnosti koja je, budući da je G. ljekar, obuhvatala i njegove pacijente, kolege i poznanike. Prema mišljenju Apelacionog suda u Liježu, to je nesumnjivo nanosilo štetu G. Sud nije vidio nijedan važan razlog da dovede u pitanje obrazloženu odluku Apelacionog suda u Liježu u vezi sa tim kriterijumom.

Kada je riječ o stepenu dostupnosti informacija u digitalnoj arhivi, pristup digitalnoj arhivi dnevnog lista *Le Soir* bio je besplatan, a stepen njene dostupnosti je bio visok. Kontinuirano prisustvo članka u arhivi nesumnjivo je škodilo G.

Kada je riječ o efektu mjere na slobodu izražavanja i slobodu štampe, Sud je ukazao na razvoj raznih mjera radi zaštite ugleda i prava drugih u pogledu informacija u digitalnoj sferi. S obzirom na značaj integriteta digitalne arhive štampe, prednost treba dati mjeri koja je najpogodnija za ostvarivanje cilja kojem se teži i koja, istovremeno, najmanje ograničava slobodu štampe. U ovom predmetu Apelacioni sud u Liježu je utvrdio da anonimizacija članka predstavlja najdjelotvorniji način da se zaštiti privatnosti G., a da se pri tome ne zadire nesrazmjerno u slobodu izražavanja podnosioca predstavke. Drugi načini (npr. dodavanje dodatnih informacija članku, ili zahtijevanje da se on ukloni iz programa za pretraživanje) ne bi

bili prikladni ili mogući, ili nisu bili predmet zahtjeva podnosioca predstavke nižim sudovima. Uopšteno uzimajući, anonimizacija manje škodi slobodi izražavanja od uklanjanja cijelog članka. Kada je riječ o mogućem odvratajućem efektu na slobodu štampe, Sud je smatrao da obaveza anonimizacije članka koji je zakonito objavljen može, u načelu, da potpada pod dužnosti i obaveze štampe. U svakom slučaju, ne čini se da je nalog za anonimizaciju članka narušio sposobnost dnevnog lista *Le Soir* da obavlja svoje novinarske zadatke.

Sud je zaključio da su nacionalni sudovi u okviru svog polja slobodne procjene pažljivo odmjerili prava o kojima je riječ u skladu sa Konvencijom i da su na koherentan način uzeli u obzir relevantne kriterijume. Nacionalni sudovi su zaključili da je zadiranje u slobodu izražavanja podnosioca predstavke bilo ograničeno na ono što je zaista nužno i što se u okolnostima ovog predmeta može smatrati srazmjernim i neophodnim u demokratskom društvu. Sud nije vidio nijedan važan razlog da stav domaćih sudova zamijeni vlastitim, ili da zanemari ishod odmjeravanja prava koje su oni proveli.

Presuda Velikog vijeća u predmetu *L.B. protiv Mađarske*

(Predstavka broj 36345/16)

Izrečena 9. marta 2023. godine

Činjenice i odluka

Od 1996. godine, u skladu sa mađarskim poreskim propisima, nacionalna Uprava za poreze i carine (Poreska uprava) bila je obavezna da objavljuje podatke o poreskim obveznicima u izuzetnim situacijama, koji su, inače, povjerljivi, kada je to u javnom interesu. Ono je obuhvatalo situacije kada poreski dug obveznika premaši 10 miliona mađarskih forinti (oko 28.000 eura) u slučaju fizičkih lica ili 100 miliona mađarskih forinti (oko 280.000 eura) u slučaju pravnih lica. Prema članu 55. stav 3. Zakona o poreskoj administraciji iz 2003. godine (ZPA), Poreska uprava je bila obavezna da objavljuje spiskove velikih poreskih

dužnika u kojima su navedeni njihovo ime i prezime, kućna adresa, poslovni prostor, poreski identifikacioni broj i iznos poreskog duga. Nakon usvajanja konačne odluke kojom se utvrđuju poreski dugovi iz prethodnog kvartala, Poreska uprava je, takođe, bila obavezna da objavi pravne posljedice neizmirenja duga u propisanom roku.

Zakonom o izmjenama i dopunama ZPA iz 2006. godine (Zakon iz 2006. godine) je dopunjen član 55. Zakona o poreskoj upravi. Novim stavom 5. tog člana Poreska uprava se obavezuje da objavljuje spiskove velikih poreskih dužnika koji duguju više od 10 miliona forinti duže od 180 dana, a u kojima će biti navedeni njihovo ime i prezime/naziv i kućna adresa/adresa registrovanog sjedišta.

Nakon poreske inspekcije provedene ranije te godine, 3. jula 2013. godine, Poreska uprava je zaključila da podnosilac predstavke ima značajan poreski deficit koji je okvalifikovala kao poreski dug i koji je drugostepeni poreski organ u žalbenom postupku smanjio na 227.985.686 forinti (oko 625.000 eura). Podnosilac predstavke je zatražio da se preispita drugostepena odluka, ali je njegov zahtjev odbijen, jer je utvrđeno da je izdavao fiktivne fakture. Novac je uplaćivan na bankovni račun preduzeća s kojeg je podnosilac predstavke podigao 715.025.000 forinti pri čemu nije platio porez na prihod za taj iznos. Preduzeće nije imalo ni ljudske, ni materijalne resurse neophodne za obavljanje bilo kakve smislene aktivnosti. Potonje žalbe podnosioca predstavke su odbijene.

Na svojoj Internet-stranici Poreska uprava je objavila lične podatke, uključujući ime i prezime i kućnu adresu podnosioca predstavke, na spisku velikih poreskih dužnika tokom posljednjeg kvartala 2014. godine, u skladu sa članom 55. stav 3. ZPA. Potom je na svojoj Internet-stranici objavljivala ime i prezime i kućnu adresu podnosioca predstavke na spisku velikih poreskih dužnika u skladu sa stavom 5. člana 55. ZPA. Lični podaci podnosioca predstavke su uklonjeni sa spiska velikih poreskih dužnika 5. jula 2018. godine, kada je njegov dug zastario.

Podnositelj predstavke se žalio da je objavljivanjem njegovog imena i prezimena i kućne adrese na spisku velikih poreskih dužnika na Internet-stranici Poreske uprave prekršeno njegovo pravo na poštovanje privatnog života zajemčeno članom 8. Konvencije, jer je povrijeđeno njegovo pravo na zaštitu ličnih podataka.

Sud je zaključio da se objavljivanje ličnih podataka podnosioca predstavke može smatrati zadiranjem u njegovo pravo na poštovanje privatnog života, kao i da je sporna mjera uvedena u skladu sa zakonom. Sud je, takođe, utvrdio da je sporna mjera težila ostvarenju legitimnog cilja u interesu ekonomske dobrobiti države, optimizacije poreskih prihoda i obezbjeđivanja naplate poreza. Cilj te mjere, koja je bila usmjerena na one koji ne poštuju poreske propise, bio je da unaprijedi efikasnost poreskog sistema. Sud je prihvatio da je cilj mjere da unaprijedi poresku disciplinu i da se moglo očekivati da će objelodanjivanje ličnih podataka poreskih dužnika imati odvratajuće dještvo. Prihvatio je da se tim mjerama unapređuju transparentnost i pouzdanost u poslovnim odnosima, jer omogućuju uvid u finansijsko stanje poreskih dužnika, čime te mjere štite „prava i obaveze“ trećih lica.

Sud je potom razmotrio da li je zadiranje bilo „neophodno u demokratskom društvu“ i da li je ostvarena pravična ravnoteža između javnog interesa obezbjeđivanja poreske discipline, ekonomske dobrobiti zemlje i interesa potencijalnih poslovnih partnera putem uvida u određene podatke fizičkih lica koje posjeduje država, s jedne strane, i interesa fizičkih lica da zaštite određene vrste podataka koje država čuva radi naplate poreza, s druge strane. Sud je istakao da objavljivanje o kojem je riječ nije predstavljalo individualnu odluku Poreske uprave, već dio šeme sistematskog objavljivanja ličnih podataka velikih poreskih dužnika na Internet-stranici Poreske uprave koju je uspostavio zakonodavac. Ona se primjenjivala na sve poreske obveznike koji su na kraju svakog kvartala dugovali velike iznose poreza duže od 180 dana zaredom, bez obzira na činjenice svakog slučaja. U obzir

nisu uzimane ni pojedinačne okolnosti, ni postojanje bilo kakve subjektivne krivice. To je predstavljalo opštu mjeru usmjerenu na suzbijanje nepoštovanja obaveza plaćanja poreza.

Države imaju široko polje slobodne procjene kada procjenjuju potrebu za uspostavljanjem šeme za objelodanjivanje ličnih podataka poreskih obveznika koji ne namiruju svoje poreske obaveze kao načina za obezbjeđivanje valjanog funkcionisanja sistema za naplatu poreza. Međutim, nadležni domaći organi moraju valjano da odmjere suprotstavljene interese. Ovdje je značajna činjenica da u odredbama ZPA o šemi objavljivanja nije nametnuta obaveza Poreskoj upravi da odmjerava suprotstavljene pojedinačne i javne interese, ili da provodi procjenu srazmjernosti u pojedinačnim slučajevima. U ovom predmetu objavljeni podaci obuhvatali su kućnu adresu, te je Sud ispitao kvalitet parlamentarnog preispitivanja neophodnosti zadiranja i da li je zakonodavno tijelo primjereno odmjerilo suprotstavljene interese prije nego što je usvojilo spornu mjeru.

Pripremni radovi na izmjenama i dopunama ZPA kojima je uveden stav 5. člana 55. nisu ukazivali na to da je izvršena procjena primjerenosti ili efekta postojećih šema objavljivanja na poštovanje poreskih obaveza. Ti radovi nisu ukazivali ni na to da je razmotrena neka potencijalna dopunska vrijednost šeme propisane članom 55. stav 5. osim predvidljive posljedice narušavanja ugleda koje neko lice može pretrpjeti, jer je na spisku označeno kao veliki poreski obveznik. Pored toga, premda se u obrazloženju ZPA iz 2003. godine spominje pravo poreskih obveznika na privatnost, kako bi se opravdala stroga pravila o povjerljivosti, nije bilo dokaza da je ista pažnja posvećena tom faktoru kada je riječ o šemi objavljivanja uvedenoj stavom 5. člana 55. Konačno, nije bilo očigledno da je dužna pažnja posvećena neograničenom potencijalnom domašaju sredstva onlajn objavljivanja osjetljivih podataka na Internet-stranici Poreske uprave.

Sud je, stoga, zaključio da se čini da parlament nije razmotrio mjeru u kojoj je objavljivanje tih

osjetljivih kategorija ličnih podataka poreskih obveznika bilo neophodno za ostvarivanje deklarirane svrhe te mjere u interesu ekonomske dobrobiti zemlje. Iako je zaključio da su razlozi zbog kojih je mađarsko zakonodavno tijelo usvojilo član 55. stav 5. ZPA relevantni, Sud nije bio uvjeren da su oni dovoljni da dokažu da je zadiranje „neophodno u demokratskom društvu“ uprkos polju slobodne procjene, imajući u vidu sistematski karakter objavljivanja osjetljivih podataka, uključujući kućnu adresu. Stoga je zaključio da je prekršen član 8. Konvencije.

Sud je smatrao da utvrđivanje povrede predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje za svu nematerijalnu štetu koju je pretrpio podnosilac predstavke. Na ime sudskih troškova dosudio mu je 20.000 eura.

Presuda u predmetu *Margari protiv Grčke*

(Predstavka broj 36705/16)

Izrečena 20. juna 2023. godine

Činjenice i odluka

Podnositeljka predstavke je, zajedno sa još šest lica, uhapšena 16. novembra 2015. godine i optužena za pomaganje i podsticanje prevare, krivotvorenje, korišćenje krivotvorenih isprava i za učesće u kriminalnoj organizaciji radi izvršenja prevara u vezi sa kupoprodajom nekretnina. Oni su bili optuženi da su stekli više od 70.000 eura, lažno se predstavljajući kao agenti za nekretnine i koristeći krivotvorene isprave kako bi kontaktirali sa vlasnicima i potencijalnim kupcima nekretnina i na prevaru primili i krali kaparu. U novembru 2015. godine javni tužilac je izdao nalog kojim je odobrio svim sredstvima javnog informisanja da objavljuju fotografije i podatke o optuženim tokom narednih šest mjeseci, od 2. decembra 2015. do 2. juna 2016. godine. Taj nalog je odobrio javni tužilac Apelacionog suda u Atini, koji je smatrao da su ispunjeni svi zakonski uslovi za izdavanje naloga. U nalogu je navedeno ime i

prezime podnositeljke predstavke na četvrtom mjestu i u njemu su precizirana krivična djela za koja se teretio svaki optuženi. U saopštenju policije, koje je potom objavljeno na Internet-stranici grčke policije, bili su spomenuti „članovi kriminalne organizacije koji su izvršili prevare nauštrb vlasnika nekretnina“ i navedena su razna djela koja im se stavljaju na teret. Podnositeljka predstavke je bila treća osoba spomenuta u saopštenju u kojem nije povučena razlika između optužbi protiv nje i optužbi protiv ostalih optuženih.

Podnositeljku predstavke su obavijestili njeni prijatelji, a ne organi vlasti, da su njeni lični podaci objavljeni u raznim sredstvima javnog informisanja i na raznim Internet-stranicama. Podnositeljka predstavke je 22. juna 2017. godine proglašena krivom i osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 11 godina i šest mjeseci. Ona je izjavila žalbu ali se nije pojavila pred žalbenim sudom i nije je zastupao pravobranilac. Njenu žalbu je odbacio Žalbeni sud, jer je nije zastupao pravobranilac, a smatralo se da je u bjekstvu u vrijeme kada je Evropski sud za ljudska prava razmatrao njenu predstavku.

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je povrijeđen član 8, jer su njena fotografija i lični podaci objavljeni, a da ona o tome nije prethodno obaviještena, jer nije mogla da osporava tu odluku i jer nije povučena razlika između krivičnih djela koja su njoj stavljena na teret i onih koja su stavljena na teret ostalim optuženim. Nije bilo sporno da je došlo do zadiranja u pravo podnositeljke predstavke na poštovanje njenog privatnog života, te je Sud razmatrao opravdanost tog zadiranja. Utvrdio je da je zadiranje bilo u skladu sa zakonom i naveo odredbu grčkog prava kojom je javni tužilac bio ovlašćen da naloži objavljivanje ličnih podataka. Sud je, zatim, utvrdio da je objavljivanje fotografije i podataka težilo ostvarenju legitimnog cilja zaštite prava i sloboda drugih pri čemu se pozvao na obrazloženje naloga u kojem je navedeno da objavljivanje doprinosi krivičnoj istrazi drugih krivičnih djela koja su možda počinili podnositeljka predstavke i ostali optuženi.

Sud je potom ispitao da li je objavljivanje fotografije i ličnih podataka bilo neophodno u demokratskom društvu. Naveo je da bi nacionalnim organima trebalo da bude dozvoljeno da ostvare pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa da se te informacije objavljuju. Objektivna korist od objavljivanja fotografije proistječe iz činjenice da podnositeljka predstavke nije bila u pritvoru i da su organi mogli da iskoriste fotografiju kako bi zatražili javnu podršku i istražili sva druga krivična djela koja je ona možda izvršila. Kada je riječ o podacima, Sud je konstatovao da su objavljene samo informacije neophodne za ostvarenje legitimnog cilja i da u nalogu nijednom rečenicom nije bila prekršena pretpostavka nevinosti.

Sud je, zatim, ocijenio srazmjernost saopštenja i odredbu grčkog domaćeg prava koja je dozvoljavala odstupanje od dva jemstva (prava na žalbu i prava na prethodno obavještanje o objavljivanju podataka) za određena krivična djela. Budući da je podnositeljka predstavke bila optužena za jedno od tih djela, konkretno za članstvo u kriminalnoj organizaciji, policija je mogla da objavi saopštenje, a da je prethodno o tome ne obavijesti, a ona nije imala mogućnost da izjavi žalbu na tu odluku. Privatni život nekog lica nije lišen šire zaštite usljed činjenice da se protiv njega vodi krivični postupak a podnositeljka predstavke je trebalo prethodno da bude obaviještena o objavljivanju njenih podataka. Pored toga, usljed nepostojanja mehanizma koji bi podnositeljka predstavke mogla da iskoristi kako bi izjavila žalbu na tužiočev nalog o objavljivanju njene fotografije i ličnih podataka, proces nije bio pravičan i njime nije obezbijedeno dovoljno poštovanje pojedinačnih prava zajemčenih Konvencijom. Iako član 8. Konvencije ne sadrži nikakve izričite zahtjeve, za djelotvorno uživanje prava zajemčenih tom odredbom je važno da je relevantni postupak odlučivanja pravičan i da se njime obezbjeđuje dužno poštovanje interesa koje ona štiti.

Sud je, na kraju, ukazao na razliku između informacija navedenih u nalogu i onih navedenih

u saopštenju i istakao da je u nalogu detaljno i precizno opisano za koje se krivično djelo tačno tereti svaki od optuženih, a u saopštenju nije povučena nikakva razlika između podnositeljke predstavke i ostalih optuženih. Budući da su mediji objavili saopštenje, a ne nalog, Sud je zaključio da podaci nisu precizno odrazili situaciju i optužbe protiv podnositeljke predstavke, te da je došlo do nesrazmjernog zadiranja u njeno pravo na poštovanje privatnog života. Sud je, stoga, utvrdio povredu člana 8.

Sud je usvojio stav da zaključak o povredi člana 8. predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje i podnositeljki predstavke nije dosudio nikakav iznos.

Komentar

Razvoj prakse Suda o zaštiti podataka i pravu na poštovanje privatnog života koji smo opisali ukazuje na složena pitanja koja se mogu pojaviti u ovoj oblasti. Presude u ovim predmetima ističu tenzije koje se često pojavljuju kada postoje drugi interesi poput nacionalne bezbjednosti ili istrage, kao i druga prava zajemčena Konvencijom kao što je pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. One ističu i značaj pažljivog odmjeravanja tih različitih prava i interesa, uključujući ocjenu srazmjernosti iz člana 8, kao i koliko je potrebno da Sud analizira svaki predmet posebno. Pored toga, te presude ukazuju na važnost pravnih garancija i ispitivanja da li su povrijeđena prava u vezi sa ličnim podacima, kako bi se pružila zaštita od proizvoljnih odluka i obezbijedilo pravično i valjano poštovanje prava pogođenih lica zajemčenih članom 8.

Sud je u više navrata zaključio da metodi istrage i nadzora koje države primjenjuju radi istrage krivičnih djela mogu zadirati u prava lica podvrgnutih nadzoru na poštovanje njihovog privatnog i porodičnog života zajemčena članom 8. Sva ta zadiranja moraju biti provedena u skladu sa zakonom, težiti ostvarenju legitimnog cilja i predstavljati srazmjerno sredstvo za ostvarenje tog legitimnog cilja. Taj stav Sud je ponovio u presudi u predmetu *Haščák protiv*

Slovačke u kome se ukazuje na značaj koji Sud pridaje pravnim garancijama (uključujući spoljni i nezavisni nadzor) radi zaštite od proizvoljnog vršenja vlasti. To je posebno važno kada je riječ o tajnom nadzoru kojeg lice koje mu je podvrgnuto često nije svjesno, te možda nije u stanju da ga osporava prije nego što do njega dođe. Presuda u predmetu *Haščák protiv Slovačke*, takođe, ukazuje na značaj kvaliteta i dostupnosti zakona kao dijela uslova da svako zadiranje bude „u skladu sa zakonom“, u smislu stava 2. člana 8. Diskrecija koju je Slovačka obavještajna služba praktično imala bila je ravna neograničenim ovlaštenjima zbog nedovoljno jasnih važećih pravila o nadležnosti i nepostojanja postupaka za primjenu pravila.

Podaci o ličnosti se mogu objavljivati i tokom istrage i sudskog postupka, u presudi, a potom i u medijima koji te podatke „mobilišu“. To može dovesti do potencijalnog zadiranja u prava zajemčena članom 8, koje mora biti opravdano. Veliko vijeće Suda to pitanje je razmotrilo u presudi u predmetu *L.B. protiv Mađarske*, koji se odnosio na sistematsko objavljivanje ličnih podataka velikih poreskih dužnika. Ta presuda pokazuje da, premda objavljivanje tih ličnih podataka može služiti za ostvarenje legitimnog cilja - odvratanja poreskih obveznika od nepoštovanja građanskih pravila i propisa i suzbijanja takvog ponašanja - te mjere moraju biti srazmjerne i da se mora procijeniti njihov efekat na privatni život pojedinaca. U presudi u predmetu *Margari protiv Grčke* Sud je ukazao na to da objavljivanje ličnih podataka, u ovom slučaju fotografije koju je objavila država, u kontekstu izvještavanja o krivičnom postupku može težiti ostvarenju legitimnog cilja ako se na taj način obezbjeđuju informacije, ili doprinosi krivičnoj istrazi.

Presuda u predmetu *L.B. protiv Mađarske* dodatno ističe značaj koji Sud pridaje individualizovanim procjenama srazmjernosti u slučajevima potencijalnih povreda člana 8. Kada država sistematski objavljuje osjetljive lične podatke, da bi to objavljivanje potpalo pod polje slobodne procjene države, Sud pomno razmatra

da li je zakonodavac jasno razmotrio i eliminisao mogućnost povreda prava. Pored toga, postupci odlučivanja koji zadiru u prava iz člana 8, iako on ne sadrži bilo kakva izričita procesna jemstva, moraju biti pravični i moraju obezbijediti valjano poštovanje interesa koji su zaštićeni njime. Presuda u predmetu *Margari protiv Grčke* to dokazuje u vezi sa objavljivanjem ličnih podataka, uključujući obavještavanje lica u čije se pravo zadore i obezbjeđivanje prava na žalbu.

Pravo na zaštitu ličnih podataka, zajemčeno članom 8, takođe, može dovesti do zadiranja u pravo na slobodu izražavanja (koje obuhvata i pravo na primanje informacija) iz člana 10. ako se sprečava objavljivanje informacija. Presuda u predmetu *Boris Antonov Mitov* podsjeća na to da se pitanje povrede člana 10. može otvoriti ako se zatamnjuju sudske presude, ili sudski spisi koji sadrže lične podatke, ili se javnosti uskraćuje pristup njima. Članom 10. se ne garantuje neograničeno i automatsko pravo na pristup informacijama koje posjeduju javne vlasti, niti se njime vlasti obavezuju da saopštavaju te informacije na zahtjev. Pored toga, neki podnosilac predstavke ne može da se žali na povredu člana 10. zbog apstraktnog ograničenja pristupa informacijama, a svaki zahtjev u vezi sa određenim informacijama ili kategorijama informacija mora se pažljivo razmotriti u svakom pojedinačnom slučaju.

U presudi u predmetu *Hurbain protiv Belgije* Sud se neposredno bavio „rastezljivošću“ između člana 8. i zaštite ličnih podataka, s jedne strane, i člana 10. i slobode štampe, s druge strane. Ta presuda o „pravu na zaborav“ iz člana 8. vjerovatno će se često navoditi kako bude rastao broj zahtjeva za brisanje podataka (ili njihovo uklanjanje u kontekstu programa za pretraživanje) i kako se sve veći broj podataka bude proizvodio i digitalizovao u onlajn svijetu. Ta presuda pruža koristan pregled kriterijuma koje je Sud smatrao naročito relevantnim za ostvarivanje ravnoteže između čl. 10. i 8. u ovom kontekstu. Ona ukazuje na važnost toga da sudovi razmatraju konkretan kontekst i efekte na lice o čijim se podacima radi. Međutim, u toj

presudi Sud, takođe, jasno potvrđuje da se mora poštovati načelo integriteta medijskih arhiva i da svako uklanjanje arhiviranog sadržaja mora

biti ograničeno na ono što je zaista neophodno kako bi se ograničilo ili spriječilo potencijalno odvrćajuće dještvo na slobodu štampe.